

Nr 118.

Utlåtande i anledning av väckt motion om avskaffande av skyldigheten för vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare att underkasta sig överförande på disponibilitetsstat.

(5:e avd.)

I en inom första kammaren av herr *Lundgren* väckt motion (I: 203) har hemställts, att den av riksdagen 1942 införda ändringen av militära avlöningsreglementet, enligt vilket vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare tvångsvis kunna överföras på disponibilitetsstat, måtte upphävas samt att statsutskottet måtte utarbeta erforderliga författningsbestämmelser.

Till stöd för ifrågavarande förslag anför motionären följande.

På förslag av Kungl. Maj:t beslöt riksdagen 1942 att för försvarsväsendet skulle inrättas en avgångsstat och en disponibilitetsstat samt att ändra § 3 i militära avlöningsreglementet, vilken ändring medför skyldighet för beställningshavare tillhörande någon av lönegrupperna Oa 4—6, Ob 1—3, Ca 26—30 samt Cb 1 och 3 att avgå från innehavd beställning, där så synes påkallat med hänsyn till statens intresse.

Till grund för beslutet låg prop. nr 74/1942. Enligt denna hade överbefälhavaren gjort framställning om dels införande av bestämmelser som skulle möjliggöra ett avförande från aktiv stat av till militära avlöningsreglementet hänförliga beställningshavare av regementsofficers eller högre grad och motsvarande civilmilitära beställningshavare genom dessa beställningshavares försättande i disponibilitet mot åtnjutande av expektansarvode och dels prövning av frågan om vissa ändringar i militära tjänstepensionsreglementet av den 17 maj 1935 (nr 167), likaledes åsyftande att bereda större möjlighet att från aktiv stat avkoppla personal vid försvarsväsendet.

Enligt regeringsformen § 36 kunna ämbetsmän icke utan rannsakan och dom avsättas. Enligt § 35 kunna dock innehavare av vissa förtroendesysslor av Konungen entledigas, då han prövar rikets tjänst det fordra. Tillämpningen av detta stadgande har dock praktiskt taget kommit ur bruk.

Den 1942 införda bestämmelsen om disponibilitetsstat innebär obestriddligen ett frångående av den allmänna principen om tjänstemäns oavsättlighet. Det var de särskilda förhållandena vid krigsmakten under andra världskriget, som ansågos vara av sådan betydelse, att andra hänsyn finge stå tillbaka härför. Emellertid inskränktes bestämmelserna till att gälla endast militära och civilmilitära ämbetsmän och av dessa endast tjänstemän av regementsofficers och högre grad. I propositionen angavs såsom skäl för den beslutade ändringen i avlöningsreglementet, varigenom ett tvångsvis överförande på disponibilitetsstat skulle vara möjligt, att en person, som vid befordran till högre beställning förutsattes äga för den högre beställningen

erforderliga fysiska och psykiska egenskaper, efter någon tid befunnes vara urståndsatt att på ett i allo tillfredsställande sätt fullgöra sina åligganden. Endast nedsatta fysiska och psykiska egenskaper anfördes vid propositionen såsom skäl för överförande på disponibilitetsstat. I den skrivelse vari riksdagen med viss ändring godkände propositionen anfördes på grund av frågans principiella betydelse bland annat följande: »Dylika åtgärder böra dock icke enligt riksdagens mening erhålla större räckvidd än som är strängt nödvändigt. Grundsatsen om ämbetsmännens oavsättlighet måste nämligen anses vara av väsentlig betydelse för upprätthållandet av deras självständighet och oberoende.»

Det är sålunda uppenbart att de särbestämmelser, som disponibilitetsstaten innebär, måste tolkas restriktivt. Då emellertid icke längre något behov av en dylik särbestämmelse för militära befattningshavare i vart fall i fredstid synes föreligga, bör enligt min mening en återgång ske till de allmänt erkända grundsatser som reglera ämbets- och tjänstemännens ställning och den alltså gällande undantagslagstiftningen för militära befattningshavare upphävas.

Som garanti mot missbruk hade i propositionen intagits en bestämmelse, att vederbörande beställningshavare skulle givas tillfälle att yttra sig innan överförande till disponibilitetsstat ägde rum. På utskottets förslag beslöt riksdagen emellertid att borttaga denna bestämmelse med den motivering- en att risk syntes föreligga för att dessa mången gång ömtåliga frågor därigenom skulle erhålla en publicitet som kunde befaras medföra såväl kända personliga obehag för de därav berörda som minskad effekt hos själva institutet. Detta uttalande framstår efter de senaste årens erfarenheter i en mycket egendomlig dager. Ett tummande på den allmänt erkända grundsatsen att låta även andra parten få yttra sig måste anses betänkligt och har också lett till ur rättssynpunkt otillfredsställande resultat.

Ett försättande på disponibilitetsstat efter ansökan av ifrågavarande tjänsteman synes däremot kunna bibehållas. Om hotet av tvångsvis överföring försvinner kan vidare förutsättas, att den fria överföringen på disponibilitetsstat även i realiteten blir frivillig.

Över förevarande motion har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, yttranden avgivits av *överbefälhavaren* och *försvarets civilförvaltning*, varjämte *Svenska officersförbundet* beretts tillfälle att yttra sig över motionen. Ifrågavarande yttranden finnes fogade såsom bilagor vid detta utlåtande (*Bil. A—C*).

Utskottet. Av propositionen 1942: 74 framgår, att den möjlighet att från aktiv stat avföra beställningshavare av högre tjänstegrad, som anordningen med disponibilitetsstat innebär, varit avsedd att kunna utnyttjas såväl under fredstid som i krig. Å andra sidan har grundsatsen om ämbetsmännens oavsättlighet ansetts bjuda, att ett avskiljande tvångsvis från tjänsten må ifrågakomma endast som ren undantagsåtgärd och på skäl som betingas av vid krigsmakten rådande särskilda förhållanden. Utvägen att försätta beställningshavare i disponibilitet har också under de gångna åren tillgripits endast i ett fåtal fall. Tillämpad med sträng urskillning och med strikt beaktande av kravet på rättsskydd för berörda beställningshavare synes ifrågavarande extra ordinära utgallringsmöjlighet ha en uppgift att fylla inte

bara i krig utan också i fredstid. Med utgångspunkt härifrån är utskottet inte berett att tillstyrka ett upphävande av bestämmelserna på förevarande område, helst som både överbefälhavaren och försvarets civilförvaltning uttalat sig för ett bibehållande av desamma även i fred. På de skäl, som civilförvaltningen anfört, vill utskottet emellertid förorda att bestämmelserna på förevarande område modifieras därhän, att — på sätt gäller vid polisväsendet — vederbörande beställningshavare beredes tillfälle att yttra sig innan ett överförande till disponibilitetsstat må äga rum.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, i anledning av motionen I: 203, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet ovan anfört.

Stockholm den 7 maj 1954.

På statsutskottets vägnar:

KARL WARD.

Närvarande: se under utlåtandet nr 119.

Reservation

av herr *Ohlon*, fröken *Andersson*, herrar *Alfred Nilsson*, *Sunne*, *Malmborg* i *Skövde*, fröken *Elmén*, herrar *Kyling*, *Birke*, fröken *Vinge* och fröken *Ager*, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Av propositionen 1942: 74 framgår, att den möjlighet att från aktiv stat avföra beställningshavare av högre tjänstegrad, som anordningen med disponibilitetsstat innebär, varit avsedd att kunna utnyttjas såväl under fredstid som i krig. Å andra sidan har grundsatsen om ämbetsmännens oavsättlighet ansetts bjuda, att ett avskiljande tvångsvis från tjänsten må ifrågakomma endast som ren undantagsåtgärd och på skäl, som betingas av de vid krigsmakten rådande särskilda förhållandena. Utvägen att försätta beställningshavare i disponibilitet har också under de gångna åren tillgripits endast i ett fåtal fall. Tillämpad med sträng urskillning synes ifrågavarande extra ordinära utgallringsmöjlighet ha en uppgift att fylla inte bara i krig utan också i fredstid, och med utgångspunkt härifrån är utskottet inte berett att tillstyrka ett upphävande av bestämmelserna på förevarande område, helst som både överbehälhavaren och försvarets civilförvaltning uttalat sig för ett bibehållande av desamma även i fred.

Emellertid synes det utskottet vara påkallat, att ytterligare åtgärder överväges i syfte att inom ramen för disponibilitetsstatens bestämmelser garan-

tera ett tillfredsställande rättsskydd för berörda beställningshavare. Utskottet föreslår, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär en utredning här om. Som en första åtgärd i här avsett syfte vill utskottet förorda, att bestämnelserna modifieras därhän, att — på sätt som gäller vid polisväsendet — vederbörande beställningshavare beredes tillfälle att yttra sig innan ett överförande till disponibilitetsstat må äga rum.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, i anledning av motionen I: 203, i skrivelse till Kungl. Maj:t dels hemställa om undersökning rörande möjligheterna att inom ramen för anordningen med s. k. disponibilitetsstat vid försvarsväsendet stärka rättsskyddet för av denna anordning berörda beställningshavare, dels ock i övrigt giva tillkänna vad utskottet ovan anfört.»

Bil. A.

Till riksdagens statsutskott.

Kungl. Maj:t har i skrivelse 17/2 1954 anbefallt mig att avgiva yttrande över den i riksdagens första kammare väckta motionen om avskaffande av skyldigheten för vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare att underkasta sig överförande på disponibilitetsstat. I anledning härav får jag anföra följande.

I statens allmänna avlöningsreglemente 14 § punkt B, mom 1, återfinnes bestämmelser, att innehavare av militär och civilmilitär beställning i särskilt angivna lönegrader är skyldig att avgå från beställningen, där så finnes påkallat med hänsyn till statens intresse.

År 1941 tog dåvarande överbefälhavaren initiativet till utvidgad avgångsskyldighet för viss personal inom försvarsväsendet. Han påpekade särskilt betydelsen av att den vid krigsmakten på aktiv stat anställda personalen måste fylla högt ställda krav på tjänsteduglighet. Personalen måste på ett fullt tillfredsställande sätt kunna fullgöra med innehavande beställning i fred förenade tjänsteåligganden ävensom i krig bestrida mot beställningen svarande krigsbefattning. Överbefälhavaren fortsatte vidare: »Den aktiva staten är så knappt tillmätt, att det av envar kräves högsta arbetskapacitet för att krigsmakten i fred skall kunna så effektivt danas för sin uppgift, att den vid givet tillfälle omedelbart är redo att fylla densamma. Den aktiva personalen bildar krigsmaktens stomme; dess vid mobilisering i förhållande till andra personalkategorier relativt ringa kvantitet nödvändiggör, att dess kvalitet är den högsta möjliga. Den aktiva personalen får icke förete brister i psykiskt eller fysiskt avseende ägnade att äventyra lösandet av de uppgifter, som föreläggas densamma. Beställningshavare, som icke fyller ovan angivna krav, bör utan omgång kunna skiljas från sin beställning på aktiv stat, så att beställningen kan besättas med för densamma mera lämpad person. Särskilt gäller detta beställningshavare i chefsbefattning från lägsta regementsofficersgraden och uppåt samt likställda civilmilitärer.»

Påföljande år fattade statsmakterna beslut om inrättande av avgångs- och disponibilitetsstater. Den tillskapade möjligheten att från aktiv tjänst avföra mindre tjänstedugliga högre beställningshavare har utnyttjats i mycket begränsad omfattning. Denna begränsade användning kan emellertid icke tagas som argument för avskaffande av möjligheten till tvångsmässigt avförande från aktiv tjänst.

Jag vill erinra om att regler om försättande i disponibilitet även finnas för civila statstjänstemän t. ex. inom utrikes förvaltningar och vid polis- och åklagarväsendet. Det må även framhållas att prövningen i varje enskilt fall i sista hand ankommer på Kungl. Maj:t.

Redan vid tillkomsten av dessa särbestämmelser påpekades, att det kanske oftare än inom övriga statsförvaltningen förekommer, att en person, som vid befordran till högre beställning äger för den högre beställningen erforderliga fysiska och psykiska egenskaper, efter en tid befinnes icke vara i stånd att på ett i allo tillfredsställande sätt fullgöra sina åligganden. Att så är fallet måste tillskrivas de särskilda förhållanden, som i fråga om tjänstgöring och arbetsuppgifter råda inom försvarsväsendet.

Erfarenheter ha visat att disponibilitetsinstitutet inom försvarsväsendet har en betydelsefull funktion att fylla såväl i fred som under krig, varför jag icke kan tillstyrka motionen.

N. SWEDLUND.

Överbefälhavare.

Richard Åkerman.

Ärendet berett av
konsulent I. Hultan.

Bil. B.

Till riksdagens statsutskott.

Genom nådig remiss (försvarsdepartementet) den 17 februari 1954 har försvarets civilförvaltning anbefallts att till riksdagens statsutskott avgiva utlåtande över en i första kammaren väckt motion, nr 203, om avskaffande av skyldigheten för vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare att underkasta sig överförande på disponibilitetsstat.

Till åtlydnad härav får försvarets civilförvaltning härmed anföra följande.

Motionären har framhållit, att bestämmelserna om disponibilitetsstat för personal vid försvaret tillkommit på grund av de särskilda förhållandena vid krigsmakten under andra världskriget samt att något behov av en dylik särbestämmelse för militära beställningshavare i vart fall i fredstid icke synes föreligga. Motionären har vidare påtalat den av 1942 års riksdag beslutade inskränkningen av möjligheterna för vederbörande beställningshavare att avgiva yttrande i ärende om försättning i disponibilitet.

Vad angår det av motionären ifrågasatta behovet i fredstid av bestämmelser om disponibilitetsstat för personal vid försvaret må erinras, att överbefälhavaren uti sin i motionen åberopade framställning anför bl. a., att den aktiva staten vore så knappt tillmätt, att det av envar krävdes högsta arbetskapacitet för att krigsmakten i fred skulle kunna så effektivt danas för sin uppgift, att den vid givet tillfälle omedelbart vore redo att fylla densamma. Den aktiva personalen bildade krigsmaktens stomme; dess vid mobilisering i förhållande till andra personalkategorier relativt ringa kvantitet nödvändiggjorde, att dess kvalitet vore den högsta möjliga. Den aktiva personalen finge icke förete brister i psykiskt eller fysiskt avseende ägnade att äventyra lösandet av de uppgifter, som förelades densamma.

I remissyttrande över ett inom försvarsdepartementet utarbetat förslag till bestämmelser om disponibilitetsinstitut vid försvarsväsendet uttalade försvarsväsendets lönenämnd, att det enligt lönenämndens mening förelåge starka skäl för att åtgärder vidtoges i det syfte, som överbefälhavaren med sin framställning i ämnet velat vinna. Det finge anses oundgängligen erforderligt, att rätten att förtidsavskeda personal, som icke uppfyllde de krav i fråga om duglighet och tjänstbarhet, vilka skäligen borde ställas å densamma, ytterligare utvidgades, så att garantier skapades för att mera krä-

vande arbetsuppgifter inom försvaret städse omhänderhades av fullt tjänstduglig personal.

Föredragande departementschefen anförde i det till Kungl. Maj:ts proposition 1942: 74 fogade statsrådsprotokollet bl. a. följande:

»Det är självfallet ett försvarsintresse av vikt, att krigsmaktens personal på aktiv stat besitter sådan tjänstduglighet, att den på ett fullt tillfredsställande sätt kan fullgöra sina uppgifter i krig såväl som i fred. Behovet av i alla avseenden tjänstdugliga beställningshavare gör sig med särskild kraft gällande under nu rådande förhållanden, men även under fredstid måste höga anspråk ställas på ifrågavarande befattningshavare, vilka ju då bland annat ha att utföra ett för försvarskrafternas stridsduglighet betydelsefullt förberedelsearbete.

Det bör icke förbises, att den föreliggande frågan i viss mån kan äga aktualitet även beträffande andra befattningshavare i det allmännas tjänst än officerare och att skäl kunna anföras för den av svenska officersförbundet uttalade uppfattningen, att nämnda fråga icke bör lösas utan att motsvarande problem samtidigt göres till föremål för behandling och avgörande beträffande andra befattningshavare. I vårt lands nuvarande läge kan jag emellertid icke förorda det uppskov med frågans lösning för försvarsväsendets del, som ett sådant standpunktstagande innebär, utan förordar, att utan vidare tidsutdräkt föreskrifter meddelas, som göra det möjligt att från tjänstgöring avskilja sådana innehavare av för vårt lands försvar betydelsefulla officersbeställningar, som icke äro för sina uppgifter lämpliga.

Vid bedömandet av denna fråga måste skillnad göras mellan de åtgärder, som kunna få omedelbar effekt, och de åtgärder, som på längre sikt äro möjliga att genomföra.»

För ett omedelbart tillgodoseende av behovet av att från aktiv stat avskilja mindre dugliga beställningshavare föreslog departementschefen att för ändamålet inrättades en särskild stat, vilken borde benämnas avgångsstat. Det syntes honom däremot mindre lämpligt att på denna väg tillgodose ett mera permanent sådant behov. Departementschefen framhöll vidare, att det med hänsyn till de särskilda förhållanden, som i fråga om tjänstgöring och arbetsuppgifter rådde inom försvarsväsendet, där förhållandevis oftare än inom andra delar av statsförvaltningen kunde inträffa, att en person, som vid befordran till högre beställning förutsatts äga för den högre beställningen erforderliga fysiska och psykiska egenskaper, efter någon tid befunnas vara urständsat att på ett i allo tillfredsställande sätt fullgöra sina åligganden. Han ansåge sig böra föreslå, att med gällande lönebestämmelser såsom en bestående anordning införlivades ett institut av samma principiella karaktär som det inom utrikesförvaltningen förefintliga disponibilitetsinstitutet.

Riksdagen uttalade i skrivelse den 20 juni 1942, nr 408, i anledning av förenämnda proposition bl. a., att det självfallet vore ett försvarsintresse av vikt, att krigsmaktens personal på aktiv stat besatte en sådan tjänstduglighet att den på ett fullt tillfredsställande sätt kunde fullgöra sina uppgifter i krig såväl som i fred. Behov föreläge i vissa fall av att från aktiv stat avskilja beställningshavare, oaktat bestämmelserna om avgångsskyldighet i vederbörligt tjänstepensionsreglemente icke vore tillämpliga. Riksdagen ville härvid främst erinra om sådana fall, då vederbörande visserligen utan formella anmärkningar fullgjorde sin tjänst i fredstid men dock icke kunde anses fylla de krav som med hänsyn till vederbörande beställnings betydelse måste uppställas.

Av departementschefens och riksdagens ovannämnda uttalanden torde få anses framgå, att statsmakterna funnit behov föreligga av en disponibilitetsstat för försvarets personal under fredstid. Något stöd för den av motionären hävdade uppfattningen att ifrågavarande bestämmelser därigenom att de tillkommit under beredskapstiden skulle sakna berättigande under fredstid torde följaktligen icke finnas. Närmast lär det väl förhålla sig så att erfarenheter från det andra världskriget ådagalagt behovet av att redan i fredstid kunna avskilja olämpliga beställningshavare vid försvarsväsendet medelst ett disponibilitetsinstitut.

I anslutning till det anförda kan civilförvaltningen för sin del icke finna i motionen anförda omständigheter motivera till ändrat ställningstagande beträffande behovet av bestämmelser om tvångsvis överförande till disponibilitetsstat. Ej heller i övrigt synas några sådana förhållanden ha inträffat som skulle kunna giva anledning till bestämmelsernas upphävande.

Vad angår den av motionären påtalade, av 1943 års riksdag beslutade inskränkningen av vederbörande beställningshavares möjlighet att inkomma med yttrande i ärende om hans försättande i disponibilitet, motiverades denna inskränkning, såsom motionären anfört, med att risk syntes föreligga att de mången gång ömtåliga frågorna om en beställningshavares överförande på disponibilitetsstat därigenom skulle erhålla en publicitet, som kunde befaras medföra såväl kännbara personliga obehag för de därav berörda som minskad effekt hos själva institutet.

I anslutning härtill får civilförvaltningen erinra, att disponibilitetsinstitutet även finnes infört — förutom, såsom ovan framhållits vid utrikesförvaltningen — vid polis- och åklagarväsendet under benämning avgångsstat. Disponibilitetsinstitutet vid utrikesförvaltningen skiljer sig väsentligt från motsvarande institut vid försvarsväsendet, enär det i förra fallet icke är fråga om ett definitivt avskiljande av personal från den aktiva tjänsten. Vederbörande befattningshavare skall nämligen kunna bibehållas i karriären och vid tillfälle tilldelas ny post. Någon anledning att jämföra tillämpningen i nu ifrågavarande hänseende av disponibilitetsinstitutet vid utrikesförvaltningen med vad som gäller vid försvarsväsendet torde därför icke föreligga.

Däremot erbjuda de genom kungörelse 1946: 798 efter beslut av 1946 års riksdag införda bestämmelserna om avgångsstat för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet härvidlag större intresse. Dessa bestämmelser, vilka nära ansluta sig till disponibilitetsbestämmelserna vid försvaret ha tillkommit för att öppna möjlighet att avskilja befattningshavare från polis-tjänstens utövning, »där så finnes påkallat med hänsyn till statens intresse». Bestämmelserna äsyfta närmast befattningshavare, vilkas lojalitet och pålitlighet sättes i fråga eller vilka eljest icke åtnjuta allmänhetens förtroende. Vid framläggandet inför riksdagen om förslag i ämnet, (proposition 1946: 353) uttalade föredragande departementschefen bl. a. följande:

»Jag vill anmärka, att det sålunda föreslagna avgångsinstitutet nära anknyter till de avgångs- och disponibilitetsstater, som efter beslut av 1942 års riksdag inrättats inom försvarsväsendet. Mellan militära och polisära befattningshavare råder också i det hänseendet varom här är fråga en viss likstälighet. Såsom chefen för justitiedepartementet framhållit i samband med den s. k. bedömningsnämndens tillsättande är det i fråga om båda dessa yrkesgrenar, som tillsammans ha att svara för rikets yttre och inre säkerhet, av synnerlig vikt att de icke brista i lojalitet mot det samhälle som de äro satta att tjäna och det är vidare i hög grad önskvärt att de åtnjuta allmänhetens förtroende.»

Enligt i förslaget intagen föreskrift skulle vederbörande befattningshavare beredas tillfälle att yttra sig i ärende om hans ifrågasatta överförande på av-

gångsstat. Riksdagen uttalade (skrivelse nr 564) även att beslut om förande på avgångsstat givetvis borde föregås av en omsorgsfull utredning och befattningshavaren ifråga beredas tillfälle yttra sig över vad som anförts till stöd för den ifrågasatta åtgärden. I 2 § förenämnda kungörelse 1947:798 har i enlighet härmed intagits en föreskrift om att vederbörande befattningshavare skall beredas tillfälle yttra sig i ärende, som här avses.

Av det nu anförda framgår, att i den av motionären berörda frågan om möjlighet för tjänsteman att avgiva yttrande i ärende om hans försättande i disponibilitet föreligger skillnad mellan disponibilitetsinstitutet vid försvaret och institutet avgångsstat vid polis- och åklagarväsendet, trots att dessa båda institut i övrigt förete stora likheter och tillkommit av i huvudsak enahanda skäl.

Civiltjänstverksamheten kan för sin del svårigen finna, att något sakligt skäl skulle kunna åberopas till stöd för att bibehålla nu angiven skillnad.

Ämbetsverket vill också i detta sammanhang erinra, att frågan om offentlighetsprincipen i ärenden, som beröra enskilda intressen närmare behandlats i en av riksdagens militieombudsman till Kungl. Maj:t den 3 december 1953 avläten skrivelse angående behovet av bestämmelser till förebyggande av att tryckfrihetsförordningens föreskrifter om allmänna handlingars offentlighet åsidosättas genom användande av handbrev. Militieombudsmannen anförde i skrivelse bl. a. följande:

»I övervägande antalet fall, då handbrev komma till användning för överbringande av meddelande rörande tjänsteförhållanden, torde situationen vara den att meddelandet av en eller annan anledning bedöms vara av så ömtålig natur att det icke bör komma till offentlig kännedom men att handlingen enligt gällande sekretessbestämmelser icke kan behandlas såsom hemlig. I sådana fall utgör metoden att använda handbrev till sin innebörd en vid sidan av legal hemligstämpling förefintlig möjlighet för befattningshavaren att med kringgående av sekretessbestämmelserna tillföra ett ärende skriftligt material, som är undandraget allmänhetens insyn.

Såsom förut framhållits har doktrinen ur nämnda rättsfall ansett sig kunna härleda principen att skriftliga meddelanden av den art varom här är fråga bliva att betrakta som allmänna handlingar endast i den mån de påvisbart bidragit till en myndighets beslut. Att en tanke i sådan riktning ligger bakom rättsfallet torde även få antagas. En dylik princip för gränsdragningen mellan allmänna och enskilda handlingar är enligt min mening icke förenlig med de syften offentlighetsgrundsatsen i fråga om handlingar är avsedd att fylla och bör därför icke kunna anses godtagbar. Principen innebär att frågan om ett inkommet handbrevs natur av allmän eller enskild handling hålles svävande och blir beroende på om handbrevet sedermera faktiskt kommer att ligga till grund för något hos myndigheten fattat beslut. Mot en dylik princip vore måhända intet att erinra därest regeln om handlingars offentlighet enbart tjänade syftet att möjliggöra en efterföljande kritik av ett redan fattat beslut eller en redan vidtagen åtgärd. Så är dock icke uppenbarligen fallet. Ofta föreligger hos den enskilde ett intresse av att redan innan ett honom berörande ärende avgöres vinna en, så långt handlingarna det medgiva, fullständig insikt i de förhållanden, som skola ligga till grund för avgörandet. Det kan icke anses rimligt att t. ex. den som är sökande i ett ärende rörande tillsättande av en tjänst äger få del av inkommet skriftligt underhandsmaterial först efter det beslut i ärendet fattats. En dylik ordning skulle innebära att sökanden ofta betages möjligheten att bemöta och förebringa utredning till vederläggande av uppgifterna i underhandsmeddelandet. Därtill kommer att hos allmänheten ofta kan förefinnas

ett intresse av att erhålla del av i ett ärende förefintliga handlingar, även om dessa icke kunna förutsättas ha haft eller komma att få betydelse för beslut eller annan åtgärd från myndigheters sida».

Med hänsyn till vad ovan anförts vill civilförvaltningen ifrågasätta, huruvida icke anledning föreligger att överväga sådan ändring av bestämmelserna om disponibilitetsstat för personal vid försvarsväsendet att vederbörande beställningshavare erhåller möjlighet att yttra sig i ärende angående hans överförande på sådan stat.

I ärendets handläggning ha deltagit undertecknade Lundberg och Stenborg, den sistnämnde föredragande, samt t. f. byråchefen Hallin och byrådirektören Engdahl.

Stockholm den 19 mars 1954.

RAGNAR LUNDBERG.

S. G. Stenborg.

G. Svanlund.

Bil. C.

Till riksdagens statsutskott.

Med anledning av remiss den 5 dennes av motion nr 203 i första kammaren under innevarande års riksdag har Svenska Officersförbundet äran anföra följande.

Motionens syfte överensstämmer i stort sett med synpunkter, officersförbundet redan i sitt underdåniga utlåtande den 25 november 1941 anförde rörande den särskilda utredning i frågan, som föregick proposition 1942: 79. Förbundet motsatte sig sålunda bestämt att särbestämmelser för militär (och civilmilitär) personal infördes, varigenom anställningsförhållandena gjordes mera lösliga än för personal i övrigt inom statsförvaltningen. Även inom riksdagen voro betänkligheterna häremot mycket starka. Att sådana undantagsregler dock infördes torde få tillskrivas den krigsfara, vari landet vid tidpunkten i fråga befann sig.

Disponibilitetsinstitutet för militär och civilmilitär personal har i överensstämmelse med vad som anfördes vid riksdagsbehandlingen av frågan år 1942 intill senaste tid använts med synnerlig försiktighet. Omständigheterna kring en överföring till disponibilitetsstat år 1951 har emellertid stärkt förbundet i dess uppfattning, att — åtminstone i fredstid — en dylik undantagslagstiftning kan medföra risk för åtgärder, som är ägnade att minska det anseende för oväld inom den högsta ledningen, som är en av de viktigaste förutsättningarna för lojalitet mot denna.

Svenska Officersförbundet biträder sålunda helt förslaget i här ifrågasättande motion, att åtgärder vidtagas för avskaffande av de extraordinära möjligheter till entledigande i administrativ ordning av militär och civilmilitär personal, som det nuvarande disponibilitetsinstitutet för dessa grupper erbjuder.

Svenska Officersförbundet:

K. J. A. SILFVERBERG.

Ordförande.